

covníků. 9. Sociologické problémy ochrany zdraví v rozvinuté socialistické společnosti. 10. Metody sociologických analýz při zkoumání rozvoje tříd a osobností v rozvinuté socialistické společnosti.

Není třeba ani zvláště upozorňovat na to, že před československou sociologií stojí podobné otázky a že čeští i slovenští sociologové se s velkým zájmem seznámí se základními poznatky marxisticko-leninské sociologie z NDR. Jakkmile vyjde publikace s hlavními příspěvky. Ostatně časopis *Deutsche Zeitschrift für Philosophie* věnoval přípravě tohoto kongresu celé číslo a řada příspěvků se opírala o publikované monografie.¹

Kongresu se účastnila i řada zahraničních hostů. V delegaci sovětských sociologů byl také člen korespondent AV SSSR M. N. Rutkevič a člen korespondent AV SSSR G. J. Glezerman, mezi delegáty bulharských sociologů byl prof. Ž. Ošavkov, maďarské delegáty vedl I. Szentpeteri, polskou delegaci prof. W. Markiewicz, kubánské sociology zastupoval ředitel sociologického oddělení Havanské university Orlando Silva a z Vietnamské demokratické republiky se kongresu účastnil Nguyen Ngoc Minh. Významným podnětem pro jednání kongresu bylo vystoupení G. J. Glezermana k problematice způsobu života a příspěvek M. N. Rutkeviče k procesu společenské integrace člověka v podmínkách socialismu. Kongresu se účastnili i italští a západoněmečtí sociologové-marxisté. Delegaci našich sociologů vedl prof. L. Hrzal, který vystoupil na plenárním zasedání a informoval účastníky kongresu o výsledcích a o koncepci rozvoje marxisticko-leninské sociologie v ČSSR. V pracovních skupinách byly předneseny referáty J. Zvary (*Úloha dělnické mládeže při výstavbě vyspělé socialistické společnosti*), J. Hrabiny (*Teoretické a metodologické otázky analýzy sociální a třídní struktury naší společnosti*), J. Filipece (*Utrávení socialistického způsobu života a ideologický boj*), Z. Millyho (který společně s J. Hrabinou předložil referát nazvaný *Změny v sociální a třídní struktuře Slovenska*), F. Taškého (*Problémy konkrétního složení dělnické třídy*).

V závěrečném slovu zdůraznil prof. R. Weidig, že sociologický kongres splnil svůj úkol. Vyzvedl zejména skutečnost, že se tu rozvinula oboustranně podnětná diskuse a výměna zkušeností mezi teoretiky a pracovníky z oblasti společenské praxe, přičemž se pozornost soustředila na hlavní úkoly, které před marxisticko-leninskou sociologií v NDR stojí v etapě budování rozvinuté socialistické společnosti. Ocenil výslovně také přínos diskusních vystoupení zúčastněných hostů z ostatních zemí.

I pro českou a slovenskou sociologii byla účast našich delegátů na druhém sociologickém kongresu v NDR velice užitečná. Především se na kongresu ukázalo, že sociologové ze zemí socialistického společenství a i z některých ostatních zemí vycházejí ze společného teoreticko-metodologického základu marxismu-leninismu a svými poznatky tento základ rozvíjejí. Kongres poukázal i na to, že si sociologové ze socialistických zemí kladou stejné či podobné otázky, jež souvisejí s budováním vyspělé socialistické společnosti v současném třídně rozděleném světě. To umožňuje, abychom u nás na jedné straně přebírali vše cenné, čeho bylo v oblasti marxisticko-leninské sociologie dosaženo v ostatních zemích, a abychom na straně druhé přispívali i svými zkušenostmi sociologům z ostatních socialistických zemí. Účast našich delegátů na kongresu ukázala, že se sociologové u nás v mnohém mohou poučit od sociologů z Německé demokratické republiky, a především potvrdila, že mezi námi existuje shoda v pojetí hlavních úkolů rozvoje marxisticko-leninské sociologie. Z tohoto hlediska bude zapotřebí, aby v češtině a ve slovenštině byly pohotověji vydávány a recenzovány práce marxisticko-leninských sociologů z ostatních socialistických zemí. Jednání sociologů NDR s mezinárodní účastí bylo přesvědčivým dokladem rozkvětu společenskovědního poznání v zemích socialistického společenství.

Jindřich Filípec

Demografové o obyvatelstvu a životním prostředí

Československá demografická společnost při ČSAV uspořádala 15. května 1974 v Roztokách u Prahy svoji 6. konferenci. Letošní téma bylo vymezeno třemi problémovými okruhy: *Obyvatelstvo — zdroje — prostředí*.

V úvodním referátu *O významu výzkumu životního prostředí a obyvatelstva* O. Vidláková (Ústav krajinné ekologie ČSAV, Praha) informovala o širším rámci konference, jímž je Světový rok populace, vrcholící Světovým populačním kongresem v srpnu letošního roku v Bukurešti. Téma konference *Obyvatelstvo — zdroje — prostředí* na program Světového roku populace úzce navazuje. Životní prostředí je podle O. Vidlákové třeba chápat jako prostředí člověka; nezahrnuje jen faktory fyzikální, ale je také prostředím ve smyslu sociálním, psychosociálním a významovým. Vzájemný vztah populace a životního prostředí má ambivalentní povahu, přitom však populaci chápeme vždy jako aktivní činitel, jako subjekt rozhodování. Působení demografických charakteristik na prostředí lze jen stěží izolovat od celého komplexu eko-

¹ „Deutsche Zeitschrift für Philosophie“ č. 2 1974 přinesl mj. tyto příspěvky: R. Weidig, *Úkoly marxisticko-leninského výzkumu v NDR*; H. Jentschmann, *Problémy společenské aktivity dělnické třídy v materiální produkci*; M. Lötsch a H. Meyer, *Výzkum sociální struktury a řízení sociálních procesů*;

K. Krambach, *Třída družstevního rolnictva v období rozvinuté socialistické společnosti*; R. Winzer, *Poznání a uvědomělý rozvoj sociálních procesů*; F. Staufenbiel, *K rozvoji kulturních potřeb dělnické třídy*; H. Steiner, *Sociálně ekonomická determinovanost vědecké tvořivosti*, a další.

nomických, sociálních a kulturních faktorů působících na různých úrovních. Proto je také při analýze těchto otázek nezbytný koordinovaný systémový přístup. Komplexní pojetí problematiky vyžadují i potřeby společenské praxe, která přejímá výsledky těchto analýz jako podklad pro rozhodování. V závěru O. Vidláková poukázala na politický význam demografického bádání o životním prostředí.

Dopolední jednání pokračovalo referátem B. Blažka a J. Petze (Ústav krajinné ekologie ČSAV, Praha) *Pojem populace v demografii a ekologii*, ve kterém se autoři zabývali významem pojmu populace jako pojítka mezi ekologií a demografií a rozebírali rozdíly ve významu, kterého v těchto disciplínách nabývá. J. Musil (Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha) ve svém vystoupení ukázal na tradici ekologických pojetí v sociologii. Uvedl pojem ekologického komplexu, tvořeného obyvatelstvem, prostředím, technologií, organizací a popř. sociálně psychologickým faktorem. Životní prostředí je sice omezuji-cím, nikoli však určujícím faktorem vývoje populace. V této souvislosti J. Musil poukázal na neudržitelnost neomalthusiánské koncepce, projevující se například v hojně diskutované práci D. Meadowse *Meze růstu*. Význam zdrojů pro obyvatelstvo je vždy vymezen aktivním vztahem člověka k prostředí.

V příspěvku B. Moldana (Ústřední ústav geologický, Praha) *K vymezení přírodních zdrojů* byly rozlišovány látkové, energetické a informační aspekty zdrojů. Autor upozornil na rozdílnost mezi neobnovitelností a vzácností zdrojů. O nově (v r. 1973) utvořeném úseku statistiky životního prostředí na Federálním statistickém úřadě informoval ve svém referátu *Statistika životního prostředí* pracovník této instituce V. Stádler. V letech 1976–1980 by měl tento úsek poskytovat řídicím orgánům statistické údaje o: 1. ovzduší, 2. vodách, 3. půdě, 4. flóře a fauně, 5. chráněných oblastech, 6. individuální rekreaci, 7. lázeňských oblastech, 8. občanské vybavenosti sídlišť, 9. pevném odpadu a nebezpečných chemických zplodinách. Dopolední jednání bylo zakončeno diskusí, která v mnohém ještě rozšířila problémový okruh tématu konference.

Odpolední jednání zahájil J. Ježek (Český statistický úřad, Praha) referátem *Hodnocení prostorové diferenciace obyvatelstva jako první fáze výzkumu životního prostředí*. Příspěvek B. Novákové-Hřibové (Geografický ústav ČSAV, Brno) *Vyhodnocení úmrtnosti v oblastech s narušeným životním prostředím* informoval o některých výsledcích geografického výzkumu životního prostředí v Severočeském hnědouhelném revíru. Čtený a ze sociologického hlediska velmi zajímavý referát M. Pa-

zderové (Výzkumný ústav výstavby a architektury, Brno) *Výzkum nepracovní dojížděky* se zabýval problematikou dojížděky, která není motivována ekonomickými faktory. Tuto dojížděku, resp. její rozsah je možné chápat jako ukazatel atraktivity místa. Rovněž čtený příspěvek Z. Hájka (Geografický ústav ČSAV, Brno) doplnil předchozí téma výsledky konkrétního výzkumu migrace Brna. Zobecnující závěry z komplexního demografického výzkumu Broumovska podala ve svém referátu *Mikrodemografický výzkum v modelovém území* B. Princová (Ústav krajinné ekologie ČSAV, Praha). Závěr odpolední části demografické konference opět tvořila diskuse.

Jednotlivá vystoupení i konference jako celek znovu podtrhly společenský význam problematiky životního prostředí člověka, zvláště v socialistické společnosti. Věcná a konkrétní atmosféra konference dokumentovala snahu účastníků dospět k závěrům, které by mohly poskytnout řídicím a správním orgánům v praxi aplikovatelná východiska.

Komplexní povaha problematiky životního prostředí však také ukázala, že její teoretické řešení se neobejde bez multidisciplinárního přístupu, v němž budou takové obory, jako demografie a samozřejmě i sociologie, hrát významnou roli.

Jana Filáčková, Miroslav Foret, Michal Illner

Sdělení redakční rady a redakce Sociologického časopisu

V Sociologickém časopise č. 5/1973 v rubrice *Zprávy a informace* jsme uveřejnili prohlášení prof. F. Kahudy, přednesené před vědeckou radou pedagogické fakulty UK, o vědeckém objevu mentionů.

Odezva na toto sdělení, které svým obsahem směřuje především do oblasti psychologie, biologie, fyziky a neurofyzologie, nás přesvědčila nejen o nejasnostech dané problematiky, ale i o skutečnosti, že analýza těchto otázek je mimo kompetenci Sociologického časopisu.

V kritických připomínkách ze strany psychologů je poukazováno zejména na to, že prof. Kahuda používá některé neodůvodněné analogie převzaté z fyziky a dalších oborů a že jeho experimentální práce ho zatím neopravňuje k závěrům, k nimž dochází.

Omlouváme se čtenářům, že jsme uveřejněním prohlášení s. prof. Kahudy zavdali příčinu k diskusím, které se zcela vymykají odbornému zaměření Sociologického časopisu.

Pokud bude tato problematika dále diskutována, musí to být v kolektivu autorů adekvátního profesionálního zaměření, na stránkách příslušného odborného tisku.